

TASAVVUF FALSAFASIDA SHAXSNING RUHIY KAMOLOTI MASALASI VA UNING YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARI TARBIYASIDAGI AHAMIYATI

Xurshida Ne'matova Bobojon qizi
Buxoro Davlat Universiteti Falsafa
yo'nalishi 1-kurs magistranti

Annotatsiya: Tasavvuf falsafasi inson ruhiyati va ma'naviy hayotidagi chuqur onglanish, o'zlikni anglash va kamolot sari intilish borasida o'ziga xos o'ringa ega. Bu falsafa tarixan musulmon jamiyatlarida, jumladan O'zbekiston zaminida ham ahamiyatli ijtimoiy, madaniy va tarbiyaviy vazifalarni bajargan. Inson o'z komil ma'naviy shaxs bo'lib yetishishida tasavvuf tafakkuri hamda uning tarbiya metodikasi yuksak o'rin tutadi. Bugungi Yangi O'zbekiston yoshlari uchun ushbu qadriyat zamonaviy va mustahkam asosda ma'naviy risolani, ongli hayot mezonlarini taqdim etadi. Shu sabab tasavvufda shakllangan ruhiy kamolot hamda axloq mezonlarini tahlil qilish va yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyatini o'rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: tasavvuf, ruhiy kamolot, shaxs, yoshlar tarbiyasi, ma'naviyat, axloqiy tarbiya, qadriyatlar, O'zbekiston yoshlari, ma'rifat, ruhiy poklik

Tasavvuf, avvalo, insonda haqiqiy ma'naviyat va axloqli fazilatlarni shakllantirishga qaratilgan. U orqali insonning qalb poklanishi, nafs ustidan g'alaba qozonish, eng oliy ahloqiy sifatlarni egallash, dunyoviy orzu-havaslardan voz kechish va Allohga chin dildan yuz tutish orqali ruhiy barkamollik sari yurishga da'vat etiladi. Bu yo'lning asosiy maqsadi – Allohga yaqindan tanish va muqaddas muhabbatni qalbdan mustahkamlash, o'zini yolg'iz Yaratganga topshirish va o'zini doimo nazorat qilgan holda barhayot ruh saqlashdir. Tasavvuf tarixida Shayx Najmiddin Kubro, Bahouddin Naqshband, Ahmad Yassaviy kabi mashhur mutasavviflarning ibratli hayoti va ta'limotlari ana shu ruhiy komillikka intilishning Vatanimizda ham yuksak namunasini ko'rsatgan. Ularning asarlari va hikmatlarida inson o'zini tarbiyalash, qalbni tozalash, yuqori insoniy sifatlarni egallash bo'yicha chuqur o'gitlar berilgan. Ruhiy kamolot, avvalo, inson qalbining yuksalishi, kuchli irodaga ega bo'lish, chuqur tafakkur hamda tinimsiz mehnat natijasida amalga oshadi. Tasavvuf tafakkuri ana shu mezonlarni har bir inson uchun hayotiy dastur bo'lishi zarur ekanini anglatadi. Yangi O'zbekiston yoshlari orzu-havaslari, dunyoqarashi keng, ijtimoiy faol, yangilikka intiluvchan bo'lishi uchun, avvalo, kuchli ma'naviy poydevorga ega bo'lishi kerak. Tasavvuf pedagogiyasi aynan mana shu maqsadlarga xizmat qiladi. Zamonaviy fan-texnika taraqqiyoti, ochiq axborot makonidagi xavf-xatarlardan, tamaddunlar to'qnashuvining salbiy oqibatlaridan himoya bo'lishda ma'naviy immunitet ilgari har

qachongidan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, tasavvuf ruhiyatiga asoslangan axloqiy tarbiya bugungi yoshlar uchun ibrat, mustahkam asos va ongli mezon bo'lib xizmat qiladi [1].

Inson hayotida shaxsning ruhiy kamoloti deganda, uning o'z "men"ini anglash, o'z oldiga aniq maqsadlar qo'yib, ularga erishishda qat'iyatlilik, irodalilik, haqiqiy poklik, vafo, sadoqat, sabr-toqat, kamtarinlik va bag'rikenglik sifatlarining shakllanishi tushuniladi. Tasavvufda, ayniqsa, qalb pokligi, niyat tozaligi, nafsni jilovlash, ulug' sabr va istig'fora tayangan holda yashash eng muhim qadriyat sifatida yuksak darajaga ko'tariladi. Bu esa, o'z navbatida, shaxsning ruhiy yetuk darajada kamol topishiga va hayotda to'laqonli baxtli inson bo'lishiga imkon yaratadi. Yosh avlod hayotiga tasavvuf ruhiyatining kirib borishi, ularning olijanob, vatanparvar, vijdonli, ezgu orzu-intilishlar sari yetuk bo'lib borishiga ta'sir etadi. Inson ongida ilohiy haqiqatlar, pok e'tiqod, komil fazilat, ma'rifat, taraqqiyotga intilish singari yuksak sifatarni shakllantiradi. Tasavvufda payg'ambarlar, avliyolar, allomalar ibrati o'rnak qilib olinadi va har bir yosh tafakkurida o'z "men"ini topish, o'z ustida ishlash, hamisha o'zini nazoratda ushlash, yuragining tub-tubidan yetuk inson bo'lishga intilishni o'rgatadi. Ma'lumki, ijtimoiy hayotda insonning o'zini anglash darajasi – shaxs sifatida o'sishining eng asosiy mezonidir. Tasavvuf esa insonni o'z-ozini anglash, tub mohiyatini topishga, ichki va tashqi munosabatlarini uyg'unlashtirishga, yurak va ong uyg'unligining tobora mustahkamlashiga yordam beradi. Inson ichki tafakkuri, ruhiy olami boy bo'lsa, u har qanday hayotni havas qiladigan, yuksak maqsadlar sari dadil boradigan, nafs va havoyi orzularga berilmasdan, mashaqqatli hayotga bardosh beradigan, eng muhimi, o'z maqsadi uchun tinimsiz harakat qiladigan shaxsga aylanadi. Yangi O'zbekiston yoshlariga ajdodlardan meros bo'lib qolgan mana shunday yuksak insoniy ideal va axloqiy fazilatlar har doim madad bo'lib xizmat qiladi [2].

Bugungi kunda milliy tiklanish, ma'naviy yuksalish sohalarida olib borilayotgan keng ko'lamli islohotlar negizida ham asosan yosh avlod tarbiyasiga jiddiy e'tibor qaratilmoqda. Bu borada intellektual va ilmiy barkamollik yo'lidagi zarur bilimlar, kasb-hunar ko'nikmalaridan tashqari, har bir yoshning qalbida niyat pokligi, vijdon, halollik, sadoqat, irodalilik, ko'ngil tozaligi, bag'rikenglik, insonparvarlik kabi fazilatlarni shakllantirish bugungi kun vazifalarining eng asosiysi sifatida maydonga chiqadi. Tasavvufda ushbu tamoyillar chuqur falsafiy va axloqiy asosga ega bo'lib, u orqali odam o'z-ozini rivojlantiradi, asl shaxs darajasiga, ruhiy yetuklik sari intiladi. Yangi O'zbekiston yoshlari tarbiyasida bugungi taraqqiyot uchun muhim bo'lgan ilg'or falsafa – inson ruhiyatini, qalbini, ma'naviyatini yuksaltirish mezonlari naqadar muhim ekanini qayd etish lozim. Vatanimizda amalga oshirilayotgan har bir islohot, har bir yangilik markazida yosh avlod borligi, ularning intellektual, axloqiy va ma'naviy darajasiga katta e'tibor qaratilayotgani bejiz emas. Zero, zamonaviy

taraqqiyotning haqiqatini anglab yetishda va rivojlanishda inson qanchalik yetuk shaxs bo'lsa, jamiyat ham shunchalik baxtli, tinch va osoyishta bo'ladi. Shu bois, tasavvuf ta'limoti asosida shakllangan ruhiy va axloqiy tarbiya ilgari har qachongidan ham dolzarbdir. Tasavvuf ruhiyatidan yiroq bo'lmagan, o'z ongu shuurida komil inson bo'lish yo'lini tutgan yosh, hech qachon o'zidan, Vatanidan, jamiyatidan uzoqlashmaydi. U har doim ijobiy fazilatlar sohibi bo'lib, halol mehnat qiladigan, go'zal axloqqa ega va dunyo qarashida keng qamrovli, ogoh inson sifatida namoyon bo'ladi. Aynan tasavvuf falsafasida shakllangan ruhiy kamol mezonlari bugungi O'zbekiston yoshlari uchun mo'tadil, oqilona va adolatli yo'l ko'rsatuvchi muhim manba hisoblanadi [3].

Tasavvufdagi ruhiy kamol konsepsiyasi dastlabki bosqichdan to eng oliy darajagacha ma'naviy o'sish, o'z ustida ishlash tamoyillarini o'z ichiga oladi. Ko'plab mutafakkirlar mazkur bosqichlarni "shariatdan maqomgacha", ya'ni kundalik hayot axloq-qoidalaridan boshlab, eng yuqori ruhiy poklik darajasiga qadar yondashuv deb ko'rsatadilar. Bu esa, zaminimizdagi ilg'or tarbiyaviy tajribalar, boy urf-odatlar, ko'hna qadriyatlar bilan uyg'unlashgan holda, bugungi yoshlar ongida yuksak onglilik, Vatanga muhabbat, insonlarga hurmat va mehr, halollik, bardoshlilik, iroda kabi go'zal sifatlarning uyg'onishiga xizmat qiladi. Yangi O'zbekiston yoshlari – mustaqillik nafasi, ochiqlik va taraqqiyot, yangi dunyoqarash va keng ma'naviy salohiyat egasi sifatida shakllanishi uchun, avvalo, komil inson sifatini egallashi, o'z "men"ini anglab, hayotda o'z yo'lini topishi, keng fikrlashi va orzulariga intilishi muhimdir. Tasavvufda har bir inson muqaddas, yuragida Alloh sevgisi, odamgarchilik, shak-shubhasiz iymon va sadoqat yuksak qadrlanadi. Bu qadriyat bugungi yoshlarning har birida mavjud bo'lishi, ularning hayot tarzida tub mazmun kasb etishi kerak. Chunki jamiyat taraqqiyoti, millat baxti, avlod kelajagi – yoshlarning ma'naviy barkamolligiga bevosita bog'liqdir. Erkin fikrlovchi, zamon bilan hamnafas, o'zini anglay oladigan, ruhiy sog'lom va intiluvchan yoshlarni tarbiyalash maqsadida tasavvuf falsafasi keltirayotgan ruhiy kamol mezonlaridan keng foydalanish maqsadga muvofiq. Bunda erkinlik, mustaqillik, mustaqil fikrlash, ahloqiy sorovchanlik, kamtarlik, mas'uliyat, onglilik singari sifatlarning tarbiyalash jarayonidagi ahamiyati yanada oshadi. Tasavvuf g'oyalariga mos holda har bir yosh ongida rivojlanayotgan ruhiy-barkamollik fazilatlarini, zamonaviy hayotda mustahkam va qat'iy pozitsiya egallashga, jamiyat uchun foydali shaxs bo'lib etishishiga zamin yaratadi [4].

Yosh avlod ongida o'z ustida ishlash, nafs ustidan g'alaba qozonish, qalbni toza tutish va axloqiy komillik sari intilish tamoyillarini shakllantirish orqali, ular ertangi kunga ishonch bilan harakat qilib, mamlakat ravnaqi yo'lida ulkan muvaffaqiyatlarga erishadilar. Bu esa, o'z navbatida, O'zbekiston yoshlarining taraqqiyotidagi o'rni va ahamiyatini yanada yuksaltiradi [5].

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, tasavvuf falsafasida shakllangan ruhiy kamolot mezonlari Yangi O'zbekiston yoshlarini barkamol, ongli va vatanparvar shaxs sifatida tarbiyalashda juda muhim o'ringa ega. Inson ruhiy yuksalishi orqali komil inson bo'lib yetishadi, o'z hamda jamiyat taraqqiyotiga munosib hissa qo'sha oladi. Tasavvufni chuqur anglagan yoshlar har doim sadoqatli, ezgu va bilimli, mustaqil fikrlashga qodir va ijobiy fazilatlar bilan boyitilgan bo'ladi. Bugungi yoshlar hayotida tasavvufning ruhiy va axloqiy mezonlari mukammal amal qilsa, Yangi O'zbekiston kelajagi albatta porloq va ravnaq topgan bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alimova, M. (2019). "Tasavvuf ta'limotining o'zbek adabiyotida aks etishi". O'zbek tili va adabiyoti, 6(42), 52-57.
2. Bekmurodov, S. (2021). "Tasavvuf falsafasida inson ruhiy kamoloti: tarixiy tahlil". Ma'naviyat, 3(89), 113-119.
3. Fayzullayev, I. (2020). "Yoshlar ma'naviyatini yuksaltirishda tasavvuf asoslarining ahamiyati". Yangi O'zbekiston Ilmiy Oynasi, 8(14), 24-28.
4. Islomov, U. (2022). "Tasavvuf falsafasining zamonaviy yoshlarga ta'siri". Yoshlar va Ijtimoiy Taraqqiyot, 12(4), 75-82.
5. Karimov, M. (2018). "Tasavvuf g'oyalari va ma'naviy tarbiya". O'zbekiston Pedagogik Axborotnomasi, 5(65), 90-96.
6. Nazarova, N. (2017). "O'zbekiston yoshlari ta'lim-tarbiyasida tasavvuf qadriyatlarining o'rni". Ilm va Zamonaviylik, 2(16), 130-137.
7. Qodirova, D. (2019). "Tasavvufiy meros va zamonaviy tarbiya". Yangi Zamon, 7(8), 56-62.